

ԶՈՐԱՅՐ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

ՀՀ փաստաբանների պալատի անդամ, փաստաբան իրավ.գիտ.թեկնածու

ՁԵՐՔԱԿԱԿԱԾ ԵՎ ԿԱԼԱՆԱՎՈՐՎԱԾ ԱՆՃԱՆՑ ՀԱՂՈՐԴԱԿՅՈՒԹՅԱՆ ԱՉՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԴՐԱ ՍԱՀՄԱՆԱՓՈՎՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ

Սահմանադրական ազատությունների և իրավունքների սահմանափակումները, դրանց ընթացակարգերը և դատավարական երաշխիքները մշտապես եղել են գիտական հանրության ուշադրության կենտրոնում: Առավել բարձր ուշադրության են արժանի այդ նույն ազատությունների և իրավունքների սահմանափակումները և դրանց ընթացակարգերը այն դեպքերում, երբ խոսքը վերաբերում է հասարակության խոցելի խմբերի ներկայացուցիչներին, ինչպիսիք են օրինակ՝ ձերբակալված և կալանավորված անձինք:

Ազատության և իրավունքի սահմանափակման տեսանկյունից թերևս ամենաքիչ ուսումնասիրվածը՝ հաղորդակցման ազատությունն ու գաղտնիության իրավունքն են:

Փոփոխված Սահմանադրությունը, նպատակ ունենալով ընդգծել նամակագրության, հեռախոսային խոսակցությունների և հաղորդակցության այլ ձևերի գաղտնիության իրավունքի կարևորությունը, այն կարգավորել է առանձին հոդվածով¹:

ՀՀ Սահմանադրության 33-րդ հոդվածով սահմանվել է հաղորդակցության ազատությունը և գաղտնիությունը որպես մարդու հիմնական ազատություն և իրավունք: Հիշյալ իրավադրույթի համաձայն՝

«1. Յուրաքանչյուր ոք ունի նամակագրության, հեռախոսային խոսակցությունների և հաղորդակցության այլ ձևերի ազատության և գաղտնիության իրավունք:

2. Հաղորդակցության ազատությունը և գաղտնիությունը կարող են սահմանափակվել միայն օրենքով՝ պետական անվտանգության, երկրի տնտեսական բարեկեցության, հանցագործությունների կանխման կամ բացահայտման, հասարակական կարգի, առողջության և բարոյականության կամ այլոց հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակով:

ման, հասարակական կարգի, առողջության և բարոյականության կամ այլոց հիմնական իրավունքների և ազատությունների պաշտպանության նպատակով:

3. Հաղորդակցության գաղտնիությունը կարող է սահմանափակվել միայն դատարանի որոշմամբ, բացառությամբ երբ դա անհրաժեշտ է պետական անվտանգության պաշտպանության համար և պայմանավորված է հաղորդակցվողների՝ օրենքով սահմանված առանձնահատուկ կարգավիճակով:

Ձերբակալված և կալանավորված անձանց համար հաղորդակցության ազատությունը ունի իրացման երեք հիմնական եղանակ, որոնք են՝ տեսակցություններ ունենալու իրավունքը՝ մերձավոր ազգականների, փաստաբանի, զանգվածային լրատվության միջոցների ներկայացուցիչների և այլ անձանց հետ (ուղղակի կապ արտաքին աշխարհի հետ), հեռախոսային խոսակցություններ վարելու իրավունքը (ուղղակի կապ արտաքին աշխարհի հետ տեխնիկական սարքավորումների միջոցով) և հաղորդակցումը նույն փակ հաստատությունում պահվող այլ անձանց հետ:

Հաղորդակցության ազատության ներկայացված բոլոր երեք դրսևորումները առանձին-առանձին կամ բոլորը միասին կարող են սահմանափակվել քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի կամ համապատասխան հիմնարկի վարչակազմի կողմից, «Ձերբակալված և կալանավորված անձանց պահելու մասին» ՀՀ օրենքի (այսուհետ նաև՝ օրենք) համապատասխան իրավադրույթներով նախատեսված կարգով:

2019 թվականի փետրվարի 5-ին ՀՀ սահմանադրական դատարանը քննության առնե-

● ՕՐԻՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ № 115 2020

¹ Տե՛ս Վարդան Պողոսյան, Նորա Սարգսյան / Հայաստանի Հանրապետության 2015 թ. խմբագրությամբ Սահմանադրությունը. – Եր.: Տիգրան Մեծ, 2016: Էջ 53:

լով Մարդու իրավունքների պաշտպանի դիմումի հիման վրա՝ «Ձերբակալված և կալանավորված անձանց պահելու մասին» ՀՀ օրենքի 36-րդ հոդվածի 4-րդ մասի, ՀՀ քրեակատարողական օրենսգրքի 59-րդ հոդվածի 2-րդ մասի և 98-րդ հոդվածի 1-ին մասի, ինչպես նաև ՀՀ կառավարության «Հայաստանի Հանրապետության արդարադատության նախարարության քրեակատարողական ծառայության՝ կալանավորվածներին պահելու վայրերի և ուղղիչ հիմնարկների ներքին կանոնակարգը հաստատելու մասին» 2006 թվականի օգոստոսի 3-ի N 1543-Ն որոշմամբ հաստատված ներքին կանոնակարգի 231-րդ կետի 1-ին պարբերության 2-րդ նախադասության՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ գործը, ի թիվս այլնի դիրքորոշում է արտահայտել առ այն, որ «Ձերբակալված և կալանավորված անձանց պահելու մասին» ՀՀ օրենքի 36-րդ հոդվածի 4-րդ մասն այնքանով, որքանով պատժախուց տեղափոխելու ձևով տույժի միջոցի կիրառման փաստի ուժով ինքնին սահմանափակում է կալանավորված անձի մասնավոր և ընտանեկան կյանքի անձեռնմխելիության և հաղորդակցության ազատության իրավունքները, ճանաչվել է Սահմանադրության 31-րդ, 33-րդ և 78-րդ հոդվածներին հակասող²:

Հիշյալ որոշման 5.5-րդ կետում մասնավորապես նշվում է՝

«(...) Անդամ պետություններին ուղղված «Եվրոպական բանտային կանոնների մասին» Եվրոպայի խորհրդի Նախարարների կոմիտեի թիվ (2006)2 հանձնարարականը, ընդունված 2006 թվականի հունվարի 11-ին, սահմանում է, որ բանտարկյալներին պետք է թույլատրվի հնարավորինս հաճախ նամակով, հեռախոսով կամ հաղորդակցության այլ ձևերով հաղորդակցվել իրենց ընտանիքների, այլ անձանց և արտաքին կազմակերպությունների ներկայացուցիչների հետ, ինչպես նաև տեսակցել թվարկված անձանց հետ: Հաղորդակցությունները և տեսակցությունները կարող են ենթարկվել սահմանափակումների և մշտադիտարկման, որն անհրաժեշտ է քրեական գործի քննությունը շարունակելու, կարգուկանոնի պահպանման, ապահովության և անվտանգության, հանցա-

գործության կանխարգելման, հանցագործությունից տուժածներին պաշտպանելու համար, սակայն նման սահմանափակումները, ներառյալ դատական մարմինների որոշումներով նախատեսված սահմանափակումները, ամեն պարագայում չպետք է բացառեն շփումների նվազագույն մակարդակը:

«Եվրոպական բանտային կանոնների մասին» թիվ (2006)2 հանձնարարականի մեկնաբանություններում նշվում է, որ ազատության իրավունքից զրկումը չպետք է հանգեցնի այն ենթադրությանը, որ բանտարկյալները մեխանիկորեն զրկվում են իրենց քաղաքական, քաղաքացիական, սոցիալական, տնտեսական և մշակութային իրավունքներից նույնպես: Այն դեպքում, երբ այդ իրավունքների սահմանափակումն անխուսափելի է ազատությունից զրկվելիս, ապա հետագա սահմանափակումները պետք է լինեն հնարավորինս քիչ, սահմանված լինեն օրենքով և կիրառվեն միայն այն ժամանակ, երբ էական նշանակություն ունեն բանտում կարգուկանոնի, ապահովության և անվտանգության համար: Եվրոպայի խորհրդի Խոշորանգումների և անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման եվրոպական կոմիտեի (ԽԿԿ) 2011 թվականի թիվ 26 Ընդհանուր զեկույցի 61-րդ կետի (բ) ենթակետի համաձայն՝ այն դատապարտյալները, որոնց նկատմամբ կիրառվել է մենախուց տեղափոխելն իբրև կարգապահական տույժի միջոց, **երբեք չպետք է ամբողջությամբ զրկվեն իրենց ընտանիքի հետ կապից**, և այդ կապի յուրաքանչյուր սահմանափակում պետք է կիրառվի միայն այն դեպքերում, **երբ խախտումը վերաբերում է նման կապին**: Չեկույցում նշված է, որ մեկուսացումն էլ ավելի է խստացնում առանց այդ էլ խիստ սահմանափակված իրավունքները: Լրացուցիչ սահմանափակումները պայմանավորված չեն ազատագրկման փաստով, հետևաբար պետք է պատճառաբանվեն առանձին: (...)»:

Ուշագրավ է սակայն այն հանգամանքը, որ մինչ օրս սահմանադրական վերահսկողության տիրույթում չեն հայտնվել ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 137-րդ հոդվածի

² Տե՛ս <http://www.concourt.am/armenian/decisions/common/2019/pdf/sdv-1442.pdf> (04.08.2019թ.)

3-րդ մասով, «Ձերբակալված և կալանավորված անձանց պահելու մասին» ՀՀ օրենքի 15-րդ հոդվածով և նույն օրենքի 17-րդ հոդվածով նախատեսված քրեական վարույթն իրականացնող մարմինների կողմից հաղորդակցության ազատության սահմանափակման ընթակարգերը:

Այսպես, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի (այսուհետ նաև՝ օրենսգրք) 137-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝

«Ներքինության մարմինը, քննիչը, դատախազը, դատարանն իրավասու են քննչական մեկուսարանի վարչակազմին տալ ցուցումներ՝ մեկ քրեական գործով, ինչպես նաև իրար հետ կապված մի քանի քրեական գործերով մեղադրյալներին միմյանցից անջատ պահելու, կալանավորված այլ անձանց հետ մեղադրյալի հաղորդակցվելը կանխելու վերաբերյալ, ինչպես նաև օրենքով նախատեսված այլ ցուցումներ, որոնք չեն հակասում կալանավորվածներին պահելու՝ օրենքով սահմանված ռեժիմին: Տրված ցուցումները պարտադիր են քննչական մեկուսարանի վարչակազմի համար»:

«Ձերբակալված և կալանավորված անձանց պահելու մասին» ՀՀ օրենքի 15-րդ հոդվածի համաձայն՝

« (...)

Քննության շահերից ելնելով՝ ձերբակալված կամ կալանավորված անձանց տեսակցությունը օրինական ներկայացուցչի, մերձավոր ազգականների, զանգվածային լրատվության միջոցների ներկայացուցիչների և այլ անձանց հետ, բացառությամբ օրենքով նախատեսված դեպքերի, կարող է արգելվել քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի որոշմամբ՝ այդ մասին գրավոր իրազեկելով ձերբակալվածներին պահելու վայրի կամ կալանավորվածներին պահելու վայրի վարչակազմին:

(...):»:

Համաձայն օրենքի 17-րդ հոդվածի՝

« (...)

Քննության շահերից ելնելով՝ ձերբակալված կամ կալանավորված անձանց հեռախոսային խոսակցությունները կարող են արգելվել

քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի որոշմամբ՝ այդ մասին գրավոր իրազեկելով ձերբակալվածներին պահելու վայրի կամ կալանավորվածներին պահելու վայրի վարչակազմին:

(...):»:

Պետք է նշել, որ թե իրավակիրառ պրակտիկայում, թե գիտավերլուծական գրականությունում գերակայում է այն դիրքորոշումը, որ դատական վերահսկողության առարկա կարող է հանդիսանալ միայն հաղորդակցության գաղտնիության իրավունքի, այլ ոչ ընդհանրապես հաղորդակցության ազատության սահմանափակումը:

Այսպես, Վ. Պողոսյանը և Ն. Սարգսյանը մասնավորապես նշում են. Ինչպես 2005 թվականի խմբագրության Սահմանադրության 23-րդ հոդվածի 5-րդ մասը, այնպես էլ փոփոխված Սահմանադրության 33-րդ հոդվածի 3-րդ մասը հաղորդակցության գաղտնիության իրավունքի սահմանափակման հնարավորությունը նախատեսել է միայն դատարանի որոշմամբ, եթե առկա են նույն հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված հիմքերը: Պետք է ուշադրություն դարձնել այն հանգամանքին, որ խոսքը միայն հաղորդակցության գաղտնիության, այլ ոչ թե ազատության սահմանափակման մասին է³:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը ամփոփելով վերը հիշատակված որոշման մեջ տեղ գտած վերլուծությունները, արդարացիորեն նշել է. «Սահմանադրական դատարանը փաստում է, որ կալանավորված անձի կամ դատապարտյալի գործընթացում բնորոշվում է նրա սոցիալական մեկուսացմամբ, շրջապատող միջավայրի ազդեցության նվազեցմամբ և առօրյա կյանքի գրեթե բոլոր ասպեկտների նկատմամբ վերահսկողության կորստով, ինչն անխուսափելիորեն բացասական է ազդում պարտախցում գործող անձի հոգեկան վիճակի վրա: Ուստի, Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ պարտախուց տեղափոխված անձանց նկատմամբ կիրառվող արգելքները պետք է անմիջական կապ ունենան կալանավորված անձի կամ դատապարտյալի կողմից թույլ տրված խախտման հետ, և նրանց հիմնական իրա-

³ Տե՛ս Վարդան Պողոսյան, Նորա Սարգսյան / Հայաստանի Հանրապետության 2015 թ. խմբագրությամբ Սահմանադրությունը. – Եր.: Տիգրան Մեծ, 2016: Էջ 53:

վունքների և ազատությունների սահմանափակումները պետք է ողջամտորեն անհրաժեշտ լինեն իրավաչափ նպատակին հասնելու համար»⁴:

ՀՀ սահմանադրական դատարանի ներկայացված դիրքորոշումը վկայում է այն մասին, որ այս բարձր ատյանը խորապես մտահոգված է հաղորդակցության ազատության, դրա բոլոր ենթատեսակներով հանդերձ, սահմանափակումների օրենսդրական թերի կարգավորված լինելու հանգամանքով: Ավելին, որոշման մեջ տեղ գտած միջազգային կառույցների կողմից ընդունված բանաձևերի, խորհրդատվությունների բովանդակությունը վկայություն է այն մասին, որ միջազգային ատյանները ևս անհանգստացած են անձնական ազատության իրավունքի սահմանափակում կրող մարդկանց այլ իրավունքների և ազատությունների սահմանափակումների պրակտիկայով:

Այս առումով հարկ է նշել նաև, որ նախորդ պարբերությամբ շարադրված և տարբեր ատյանների կողմից արտահայտվող անհանգստությունը հիմնականում վերաբերում է արդեն քրեական պատասխանատվության կանչված մարդկանց, ով կրում է օրինական ուժի մեջ մտած դատավճռով սահմանված պատիժը: Գտնում ենք, որ ձերբակալված և կալանավորված անձանց հանդեպ նույնաբովանդակ անհանգստությունը պետք է էլ ավելի բարձր լինի, նկատի ունենալով այն պարզ ճշմարտությունը, որ անձնական ազատության իրավունքի սահմանափակում կրող այս անձինք հնարավոր է անմեղ են և հնարավոր է արդարացվեն: Այսինքն, տվյալ պարագայում անհրաժեշտ է այս անձանց իրավունքների ու ազատությունների յուրաքանչյուր սահմանափակման դեպքում դրսևորել առավել զգոնություն, խուսափելով նրանց իրավունքների և ազատությունների լրացուցիչ սահմանափակումների կիրառումից, այդպիսիք կիրառելով միայն խիստ անհրաժեշտության և հիմնավորվածության դեպքում:

Կարծում ենք, որ ներկայիս հայաստանյան օրենսդրությունը ձերբակալված և կալանավորված անձանց իրավունքների ու ազատությունների, մասնավորապես՝ հաղորդակցության ազատության սահմանափակումների

վերաբերյալ բավարար երաշխիքներ չի պարունակում: Հաճախ, այս ազատության սահմանափակումների ընթացակարգերը չեն համապատասխանում անգամ իրավական որոշակիության համաիրավական սահմանադրական սկզբունքին:

Այսպես, ՀՀ Սահմանադրության 79-րդ հոդվածի համաձայն՝

«Հիմնական իրավունքները և ազատությունները սահմանափակելիս օրենքները պետք է սահմանեն այդ սահմանափակումների հիմքերը և ծավալը, լինեն բավարար չափով որոշակի, որպեսզի այդ իրավունքների և ազատությունների կրողները և հասցեատերերն ի վիճակի լինեն դրսևորելու համապատասխան վարքագիծ»:

Մեջբերված սահմանադրական կարգավորումը գտնվում է ուղղակի անհամապատասխանության մեջ «Ձերբակալված և կալանավորված անձանց պահելու մասին» ՀՀ օրենքի վերոհիշյալ իրավադրույթների հետ:

Սահմանադրական մեջբերված կարգավորման և օրենքի ու օրենսգրքի հիշյալ իրավադրույթների համադրությունից ողջամտորեն առաջանում է հետևյալ հարցը. Արդյո՞ք հաղորդակցության հիմնական ազատությունը սահմանափակելիս «քննության շահերից ելնելով» ձևակերպումը բավարար չափով որոշակի է (նշված ձևակերպման պայմաններում ազատությունը կրողների մոտ առկա է արդյո՞ք ողջամիտ հնարավորություն դրսևորելու համապատասխան վարքագիծ):

ՀՀ սահմանադրական դատարանը իր թիվ ՍԴՈ-1270 որոշման մեջ անդրադառնալով իրավական որոշակիության սկզբունքին մասնավորապես նշել է.

«Իրավական պետության կարևորագույն հատկանիշներից է իրավունքի գերակայությունը, որի ապահովման գլխավոր պահանջներից են իրավական որոշակիության սկզբունքը, իրավահարաբերությունների կարգավորումը բացառապես այնպիսի օրենքներով, որոնք համապատասխանում են որակական որոշակի հատկանիշների՝ հստակ են, կանխատեսելի, մատչելի:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը մի շարք

⁴ Տե՛ս <http://www.concourt.am/armenian/decisions/common/2019/pdf/sdv-1442.pdf> (04.08.2019թ.)

որոշումներում (ՍԴՈ-630, ՍԴՈ-1142) անդրադարձել է իրավական որոշակիության սկզբունքին և գտել է, որ այն անհրաժեշտ է, որպեսզի համապատասխան հարաբերությունների մասնակիցները ողջամիտ սահմաններում ի վիճակի լինեն կանխատեսել իրենց վարքագծի հետևանքները և վստահ լինեն ինչպես իրենց պաշտոնապես ճանաչված կարգավիճակի անփոփոխելիության, այնպես էլ ձեռք բերված իրավունքների և պարտավորությունների հարցում»⁵:

Իրավական որոշակիության սկզբունքը բխում է իրավական պետության սկզբունքից և պահանջում է այնպիսի օրենք, որի փաստակազմը և իրավական հետևանքը բովանդակային տեսանկյունից այնքան որոշակի լինեն, որ հնարավորություն տան հիմնական իրավունքի կրողին և հասցեատիրոջը դրսևորելու համապատասխան վարքագիծ⁶:

Այս առումով պետք է նշել, որ «քննության շահերից ելնելով» ձևակերպումը իրավահարաբերությունների մասնակիցների համար ոչ միայն չի պարունակում բավարար որոշակիություն, այլ ընդհակառակը բացառում է վերջիններիս կողմից իրենց վարքագծի հետևանքները կանխատեսելու որևէ հնարավորություն: Քննարկվող ձևակերպումը ըստ էության հնարավորություն է ընձեռում վարույթն իրականացնող մարմնին բացարձակ հնարավորություն սահմանափակելու անձի ազատությունը:

Հատկանշական է, որ ԱՄՆ իրավակիրառ պրակտիկայում անազատության մեջ պահվող անձանց իրավունքների սահմանափակումների հիմնավորման վերաբերյալ առկա է մի քանի զուգահեռ գործող չափանիշ: Առավել լայն տարածում ստացածներից մեկը ամրագրվել էր ԱՄՆ Գերագույն դատարանի կողմից ԱՄՆ Սահմանադրությամբ երաշխավորված տեղեկատվության ազատությանը վերաբերող Թյուրների գործով և համանուն կոչվում է «Թյուրների թեստ»: Թեսթը կայանում է նրանում, որ իրավունքի սահմանափակման վերաբերյալ պետք է առաջ քաշվի չորս հիմնական հարց, որոնք

պետք է գտնեն իրենց պատասխանները: Դրանցից երկուսը կարևորելով իրավունքի սահմանափակման նպատակը, վերաբերում են դրա ծավալին, տեսակին, այլընտրանքի առկայությանը⁷: Ուղղակիորեն նշվում է որ համապատասխան իրավական հիմքերի ու իրավաչափ նպատակների առկայության պայմաններում տեղեկատվության ազատությունը, որը իր բովանդակությամբ ներառում է նաև հաղորդակցության ազատությանը համահունչ իրավունք, կարող է սահմանափակվել, սակայն այդ սահմանափակումները չպետք է լինեն ավելի քան պահանջվում է համապատասխան իրավաչափ նպատակն իրագործելու համար:

ԱՄՆ Գերագույն դատարանի կողմից մեկ այլ գործով⁸ արտահայտված իրավական դիրքորոշման համաձայն՝ անազատության մեջ պահվող անձինք կրում են ամերիկյան սահմանադրաիրավական իմաստով տեղեկատվության ազատության մեջ ներառվող բոլոր իրավունքները, այնքանով որքանով դա հնարավոր է անազատության մեջ գտնվելու պայմաններում: Տվյալ գործով կայացված որոշմամբ հիմնավորված էր ճանաչվել զանգվածային լրատվության միջոցների ներկայացուցիչների հետ հանդիպումների վերաբերյալ սահմանափակումները, նկատի ունենալով այն, որ առկա էր լիարժեք այլընտրանք՝ գրավոր հաղորդակցությունը:

Շարադրվածը վկայում է այն պարզ իրողության մասին, որ այն դեպքերում, երբ հաղորդակցության ազատության սահմանափակումը չի հետապնդում կոնկրետ ձևակերպված իրավաչափ նպատակ և չունի համապատասխան իրավական հիմնավորում, ապա տվյալ դեպքերում սահմանափակումը միանշանակ պետք է գնահատվի որպես կամայական և հակաիրավական: Միևնույն ժամանակ, միանշանակ է, որ նմանօրինակ պահանջների պահպանումը հայաստանյան իրավակիրառ պրակտիկայում հնարավոր կլինի միայն այն դեպքում, երբ շարադրված պահանջների պահպանումը ուղղակի նախատեսված լինի իրավահա-

⁵ Տե՛ս <http://concourt.am/armenian/decisions/common/2016/pdf/sdv-1270.pdf> (04.08.2019թ.)

⁶ Տե՛ս Վարդան Պողոսյան, Նորա Սարգսյան / Հայաստանի Հանրապետության 2015 թ. խմբագրությամբ Սահմանադրությունը. – Եր.: Տիգրան Մեծ, 2016: Էջ 82:

⁷ Տե՛ս Turner v. Safley 482 U.S. 78 (1987).

⁸ Տե՛ս Pell v. Procunier 417 U.S. 817, 818 (1974).

րաբերությունները կարգավորող իրավական ակտերում:

Այսպես, ՀՀ քննչական կոմիտեի ՀԿԳ քննության գլխավոր վարչության քննիչի վարույթում գտնվող քրեական գործով որոշում էր կայացվել, որով մեղադրյալ կալանավոր Ա.Ա.՝ ի հեռախոսային խոսակցությունները, նամակագրությունը և հեռահաղորդակցման այլ եղանակները, ինչպես նաև տեսակցությունը մերձավոր ազգականների, զանգվածային լրատվության միջոցների ներկայացուցիչների և այլ անձանց հետ արգելվել էր: Միայն դատական բողոքարկման արդյունքում նշանակված դատական նիստի ընթացքում քննիչը պարզաբանեց, որ քննության շահը տվյալ դեպքում հանդիսացել է այն, որ ենթադրյալ հանցավոր արարքի կատարմանը մասնակցել են ՀՀ տարածքից դուրս գտնվող հանցակիցներ, իսկ հաղորդակցության ազատության սահմանափակված չլինելու պայմաններում Ա.Ա-ն կարող էր կապ հաստատել նրանց հետ նպաստելով նրանց թաքնվելուն և/կամ քրեական գործով ապացուցողական նշանակություն ունեցող տեղեկատվության ոչնչացմանը: Համապատասխան նպատակը միանշանակ իրավաչափ է և առկա են համապատասխան հիմքերը ենթադրելու, որ տվյալ անձը կարող է կատարել կանխատեսվող գործողությունները: Բայց չէ՞ ի՞նչ այս դեպքում կարելի էր նույն իրավաչափ նպատակին հասնել օրինակ՝ առանց վերջինիս նամակագրություն վարելու իրավունքի ամբողջական սահմանափակման, չէ՞ ի՞նչ կարելի էր թույլ տալ, որ անձը շարունակի իր մերձավոր ազգականների հետ կապ պաշտպանել օրինակ նամակագրություն վարելու միջոցով, որը միաժամանակ կարող էր վերահսկվել համապատասխան քրեակատարողական հիմնարկի վարչակազմի կողմից:

Վերը շարադրվածից ելնելով կարելի է հանգել այն միանշանակ եզրակացության, որ օրենքի վերը վկայակոչված իրավական կարգավորումները անրաժեշտ է ենթարկել վերախմբագրման, համապատասխանեցման իրավական որոշակիության սկզբունքի պահանջներին:

Անհրաժեշտ է հստակ ամրագրել այն, որ համապատասխան որոշումների կայացումը պետք է ունենա հստակ իրավական հիմքեր,

ինչպիսիք կարող են հանդիսանալ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 135-րդ հոդվածով թվարկված խափանման միջոց կիրառելու հիմքերից՝ մինչդատական վարույթում կամ դատարանում գործի քննությանը խոչընդոտելու (քրեական դատավարությանը մասնակցող անձանց վրա անօրինական ազդեցություն գործադրելու, գործի համար նշանակություն ունեցող նյութերը թաքցնելու կամ կեղծելու եղանակով), քրեական օրենքով չթույլատրված արարք կատարելու և դատարանի դատավճռի կատարմանը խոչընդոտելու հիմքերից որևէ մեկի կամ մի քանիսի առկայության դեպքում:

Ընդ որում, կարծում ենք, որ հաղորդակցության ազատության սահմանափակման համար որպես հիշյալ հիմքերի առկայության հաստատում պետք է դիտարկվի խափանման միջոց կալանավորումը կիրառելու մասին դատարանի որոշմամբ արձանագրված լինելը, ինչը կազատի վարույթն իրականացնող մարմնին համապատասխան որոշման լրացուցիչ պատճառաբանումից և հիմնավորումից, թույլ տալով՝ որոշման մեջ ուղղակի հղում կատարել դատարանի համապատասխան որոշմանը: Միևնույն ժամանակ, այն դեպքերում երբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց կիրառելու մասին դատարանի որոշման մեջ որպես հիմք նշված լինի միայն քրեական վարույթն իրականացնող մարմնից թաքնվելը, ապա այս դեպքերում կալանավորված անձի հաղորդակցության ազատության սահմանափակումը կդառնա անհնարին:

Նկատի ունենալով այն, որ համապատասխան հիմքերը կարող են ծագել համապատասխան անձի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց կիրառելուց հետո, այս դեպքերում տվյալ հիմքերի առկայությունը պետք է լրացուցիչ փաստարկվի վարույթն իրականացնող մարմնի կողմից կալանավոր անձի հաղորդակցության ազատությունը սահմանափակելու մասին համապատասխան որոշման պատճառաբանական մասում: Ինչպես նաև կալանավորման ժամկետը երկարացնելու մասին միջնորդություն հարուցելու դեպքում, նախաքննական մարմինը պարտավոր է դատարանին ներկայացնել նոր ի հայտ եկած փաստական տվյալները, որոնք հիմնավորում են համապա-

տասխան հիմքերի առկայությունը: Նույնանման պատճառաբանություններ պարունակող որոշում պետք է կայացվի նաև այն դեպքերում, երբ վարույթն իրականացնող մարմնի կողմից կայացվում է ձերբակալված անձի հաղորդակցության ազատության սահմանափակմանը վերաբերող վերոհիշյալ որոշումը: Ընդ որում, տվյալ որոշման կայացումը չպետք է ամբողջությամբ սահմանափակի անձի հաղորդակցության ազատությունը: Հաղորդակցու-

թյան ազատության ամբողջական սահմանափակումը պետք է լինի ծայրահեղ միջոց:

Ելնելով վերը շարադրվածից, առաջարկվում է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի և օրենքի համապատասխան հոդվածներում կատարել վերոհիշյալ լրացումներն ու փոփոխությունները, լուծելով օրենքի ու օրենսգրքի քննարկվող իրավակարգավորումների որոշակիության խնդիրը:

NANE(H) MELKONIAN

YSU, Law Department, second year master's student,
Leading specialist at the Department of Anti-Corruption and
Penitentiary Policy Development, RA Ministry of Justice

**TEMPORARY TERMINATION OF POWERS IN THE CRIMINAL PROCEEDINGS
OF THE REPUBLIC OF ARMENIA. SOME PROBLEMS**

The aim of this article is to highlight the possible shortcomings and gaps in the legal regulations that define the procedural order for the temporary duty suspension of the current legislation, which, in practice, lead to problems. The regulations of the Draft New Code of Criminal Procedure of the RA, as well as the experience of foreign countries have been studied. Thereon, practical recommendations have been made, which can contribute to the improvement of the legislation.

Keywords: Temporary duty suspension, coercion, civil servant, judicial supervision of pre-trial procedures, suspension period, free choice of work, remuneration, termination of powers.

* * *

ԶՈՐԱՅՐ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ

ՀՀ փաստաբանների պալատի անդամ, Փաստաբան
իրավ.գիտ.թեկնածու

**ԶԵՐԲԱԿԱԿԱԾ ԵՎ ԿԱԼԱՆԱՎՈՐՎԱԾ ԱՆՁԱՆՑ ՀԱՂՈՐԴԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ԱԶԱՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ
ԴՐԱ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ**

Սույն գիտական հոդվածի սահմաններում քննարկման առարկա է դարձվում ձերբակալված և կալանավորված անձանց հաղորդակցության ազատության սահմանափակմանը վերաբերող խնդիրները: Աշխատանքի ծավալում ներառված են հիշատակված սահմանափակման սահմանադրականության հարցի ուսումնասիրությունը, ինչպես նաև գործող իրավակարգավորումների բարեփոխման առաջարկությունները:

Բանալի բառեր. Հաղորդակցության ազատություն, ազատության սահմանափակում, որոշակիություն, հիմքեր:

ЗОРАЙР АРУТЮНЯН

Адвокат, Член Палаты Адвокатов Республики Армения
канд.юрид.наук

**СВОБОДА КОММУНИКАЦИИ ЗАКЛЮЧЕННЫХ И АРЕСТОВАННЫХ ЛИЦ И ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЕЕ
ОГРАНИЧЕНИЯ**

В рамках настоящей научной статьи обсуждаются проблемы относимые к ограничению свободы коммуникации задержанных и арестованных лиц. В объем работы включены анализ конституциональности упомянутого ограничения, а также предложения по реформированию действующих правовых регуляций.

Ключевые слова: Свобода коммуникаций, ограничения свобод, определенность, основания.

ZORAYR HARUTYUNYAN

Advocate, Member of the Chamber of Advocates of the Republic of Armenia
PhD in Law

**FREEDOM OF COMMUNICATION OF PRISONED AND ARRESTED PERSONS AND
BASIC PROBLEMS OF ITS RESTRICTION**

In the frames of the current scientific article issues concerning the limitation of the freedom of communication of detained and arrested persons, are being discussed. Analysis of the constitutionality of the mentioned limitation, as well as reform proposals of the currently existing legal regulations are presented in the work.

Keywords: Freedom of communication, limitation of freedom, distinctness, grounds.